

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАННЯ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції*

*Одеса,
3 грудня 2025 року*

Одеса
Фенікс
2025

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонова*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Організаційний комітет Всеукраїнської наукової конференції:

Харитонов Євген Олегович – д.ю.н., завідувач кафедри цивільного права НУ «ОЮА», член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, проф.;
Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Зубар Володимир Михайлович – к.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Кривенко Юлія Василівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції.

Повну відповідальність за достовірність і якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції та їхні наукові керівники, які рекомендували ці матеріали до друку.

III 49 **Шерешевські цивілістичні читання: захист прав приватної особи в умовах війни** : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 3 груд. 2025 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Є. Харитонова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 250 с. – Режим доступу: ...

ISBN 978-617-8763-00-8

Збірник містить результати наукових досліджень, присвячених питанням захисту прав приватної особи. У виданні представлено актуальні теоретичні та прикладні напрацювання, що висвітлюють питання окремих аспектів захисту прав приватної особи, удосконалення механізму правового регулювання, створення нових правових інститутів, доповнення чинних нормативно-правових актів, що своєю чергою додатково актуалізує оновлення цивільного законодавства на підґрунті загального концепту приватного права.

Збірник адресовано студентам, викладачам, науковцям і всім, хто цікавиться теорією, практикою, історією та перспективами розвитку правової науки.

УДК 347.1/7

ISBN 978-617-8763-00-8

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Зубар Володимир Михайлович ПОНЯТТЯ ПЕРІОДИЧНОЇ ВЛАСНОСТІ	104
Ігнатенко Сергій Сергійович ВПЛИВ РЕФОРМУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБОЮ ПРАВА НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	108
Калітенко Оксана Михайлівна ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ТА НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ.	112
Калтишев Антон Олександрович ПРАВО НА ОСОБИСТИЙ ГЕРБ ЯК НОВЕ ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ	116
Кірсанов Олексій Володимирович ШАХРАЙСТВО ТА ПІДРОБКА ОСОБИСТИХ ДАНИХ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	119
Кліменко Віра Вадимівна ПРАВО ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	122
Коваленко Сергій Олегович АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	125
Кривенко Юлія Василівна ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВОЛОНТЕРІВ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ	129
Ксьондзик Юрій Юрійович ДОБРОСОВІСНІСТЬ І ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	131
Левківський Богдан Казимирович ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИРІШЕННЯ СУДОМ СПОРІВ ЩОДО УЧАСТІ У ВИХОВАННІ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	137
Майданик Роман Андрійович ПРИНЦИПИ РЕЧОВОГО ПРАВА В УМОВАХ ОНОВЛЕННЯ (РЕКОДИФІКАЦІЇ) ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	139
Маковій Віктор Петрович ЕКСТРАОРДИНАРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТЕМПОРАЛЬНИХ ОБМЕЖЕНЬ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ	152
Матійко Микола Володимирович ОКРЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА	156

редніх законотворчих заходів на початку збройної агресії, а з іншого не формує однозначну та зрозумілу позицію в цій частині законодавця. При цьому вирішення питання врахування екзистенціальності тих чи інших обставин при визначенні темпоральних меж здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків покладається на правозастосувача, зокрема судову практику.

Підсумовуючи висловлені міркування, необхідно вказати, що при рекодифікації цивільного законодавства варто в загальних положеннях щодо унормування строків та термінів, а також спеціальних інститутів забезпечити універсальний підхід, який би передбачив екзистенціальні обставини реалізації змісту релевантних суспільних відносин з огляду на встановлені темпоральні межі здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Маковій В. П., Якимець О. І., Книш З. І. Правове регулювання спадкових відносин під час воєнного стану. *Вісник ХНУВС*. 2022. № 4 (99). С. 93-107.
2. Маковій В. П. Строки прийняття спадщини в цивільному праві. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 1. С. 72-75.
3. Маковій В. П. Особливості обмеження приватних прав в умовах воєнного стану. *Воєнний стан: теоретико-праксеологічні проблеми юриспруденції: Колективна монографія*. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2024. 260-277 с.

Матійко Микола Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри цивільного права Національного
університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

При зверненні до функціональних аспектів цивільного права варто також враховувати, що «термін цивільне право вживається в науковій і навчальній літературі, а також у юридичній практиці в декількох значеннях: 1) суб'єктивне право особливого роду; 2) галузь національного права; 3) система законодавства; 4) частина науки про право; навчальна дисципліна»[1,с.25].

Суб'єктивне цивільне право є важливим компонентом правового регулювання. Суб'єктивне право визначається як «міра дозволеної поведінки уповноваженої особи, що забезпечується юридичними обов'язками інших осіб та належить їй для задоволення її інтересів»[2,с.347-353]. Суб'єктивне право є складним явищем, котре має свою структуру, може ділитися на частини, складатися з певних правомочностей, тобто окремих юридичних можливостей, що визначають у сукупності міру дозволеної поведінки особи. Суб'єктивне право певним чином демонструє соціальний стан людини та по суті слугує юридичним способом задоволення приватних та суспільних інтересів у їх взаємозв'язку та єдності. Завдяки суб'єктивним правам формується потенціал активності суб'єктів, створюються передумови розвитку волі суб'єктів. Таким чином суб'єктивне право є важливим чинником правового розвитку. Суб'єктивне право – це базисний елемент структури цивільного права, воно посідає визначальне місце в сучасних правових системах. Суб'єктивним цивільним правом опосередковується диспозитивна сутність правового регулювання, забезпечується воля та ініціатива учасників цивільного обігу.

Сама назва права, що належить конкретній особі, – «суб'єктивне», відмежовує його від права об'єктивного як сукупності правових норм. При цьому вживання терміна «суб'єктивне» не означає існування права у сфері ідеального (суб'єктивне право не менш реально, чим право об'єктивне), але має за свою мету зазначити належність цього права конкретному суб'єкту. Суб'єктивне цивільне право відрізняється від об'єктивного тим, що воно індивідуально, тоді як система цивільно-правових норм є позаособистісне утворення. Суб'єктивне право спирається на право об'єктивне. Саме об'єктивне право визнає за суб'єктом певні юридичні можливості, що становлять зміст його суб'єктивного права, і забезпечує їх своєю охороною. Крім того, об'єктивне право встановлює обмеження тих або інших юридичних можливостей особи для того, щоб гарантувати дотримання прав і інтересів інших осіб і суспільства в цілому. При цьому важливим чинником правового регулювання виступають норми цивільного права. Саме норма права містить загальну (абстрактну) програму (модель) поведінки суб'єктів, розраховану на невизначене коло осіб і невизначене число випадків реалізації. Також важливим фактором виступають правовідносини, в яких втілюється конкретна модель поведінки, програма дій у певній ситуації. Юридичні факти

забезпечують перехід від загальної моделі прав та обов'язків до конкретної. Виникнення суб'єктивного цивільного права пов'язується цивільно-правовою нормою з наявністю або відсутністю передбачених у ній обставин (юридичних фактів). Отже, крім правової норми для виникнення суб'єктивного права потрібна також наявність певного юридичного факту або сукупності фактів (юридичного складу). Разом з тим існування в особи суб'єктивного права неможливо за відсутності в неї правосуб'єктності. Забезпеченість суб'єктивного цивільного права багато в чому залежить від зв'язку права та обов'язку, який йому кореспондується. Таким чином відсутність такого зв'язку позбавляє суб'єктивне цивільне право забезпеченості. Отже з цього приводу в юридичній літературі висловлювалася думка про неможливість реалізації суб'єктивного цивільного права поза правовідносинами. Таким чином будь-які правовідносини виникають «лише за наявності необхідних передумов (умов)»[3,с.436]. Виникнення будь-якого суб'єктивного цивільного права є результатом взаємодії цивільно-правової норми, цивільної правоздатності і юридичного факту. Від чого серед іншого можуть залежати функціональні аспекти суб'єктивного цивільного права. Так, наприклад, саме про наявність цивільно-правової норми, цивільної правоздатності і юридичного факту «інформує суб'єктивне цивільне право»[4,с.73].

Серед факторів суб'єктивного права в юридичній літературі серед іншого розглядаються воля та інтерес. Воля закладає базис не тільки для власних дій носія суб'єктивного права, а й для встановлення зв'язку в правовідносинах, формуючи передумови реалізації інтересу. Інтерес – антропологічний фактор суб'єктивного права, оскільки він починається в природі людини та визначається її основними потребами. Через категорію суб'єктивного права конкуруючі інтереси набувають базис, що нормує, який створює не тільки свободу дій, але й можливості їх здійснення. Від зазначеного також можуть залежати функціональні аспекти суб'єктивного цивільного права. Так, наприклад, «завдяки отриманню інформації щодо суб'єктивних прав одних суб'єктів можна скласти уяву про їхню волю та інтереси, результатом чого може стати вплив на діяльність інших суб'єктів»[4,с.78], який може виявитися в корекції поведінки.

Також сутнісні властивості суб'єктивного цивільного права можуть знаходити свій прояв і в структурних елементах суб'єктивного цивільного права (правомочностях (певних конкретизованих можли-

востях поведінки)). При цьому співвідношення суб'єктивного права з елементами системи юридичних засобів цивільно-правового регулювання багато в чому може визначатися його структурою, яка включає в себе право на власні дії, право вимоги, право на захист. Саме правомочності, що входять у структуру того або іншого суб'єктивного права, визначають можливість конкретних варіантів поведінки в рамках як абсолютних, так і відносних цивільних правовідносин. Тому функції суб'єктивного цивільного права багато в чому залежить від ступеня визначеності та договірної інтерпретації правомочностей основних майнових і особистих немайнових прав.

Суб'єктивне цивільне право серед іншого надає можливість позитивної поведінки уповноваженим суб'єктам, дозволяє вимагати необхідних дій, забезпечує можливість користуватися соціальними благами, дозволяє звертатися до державних органів за захистом. При цьому суб'єктивне цивільне право виступає як ефективний стимулятор поведінки людей, завдяки якому виникає зацікавленість суб'єктів у відповідних діях, використанні можливостей, набуває розвитку активність та ініціатива суб'єктів.

Функціонування суб'єктивного цивільного права проявляється і в тому, що воно є юридичним засобом розподілу соціальних благ та задоволення потреб суб'єктів.

Суб'єктивне цивільне право є одним з юридичних засобів реалізації регулятивної та охоронної функцій об'єктивного права. В цьому аспекті воно забезпечує прояв індивідуальної волі та самостійності суб'єктів у формуванні та реалізації правомірної поведінки учасників правовідносин, механізму охорони інтересів уповноваженого суб'єкта. Регулятивна функція суб'єктивного цивільного права спрямована на вдосконалення, упорядкування суспільних відносин, координацію поведінки суб'єктів. Її зміст включає закріплення правоздатності, дієздатності та правового статусу суб'єктів відносин, закріплення юридичних фактів, встановлення оптимального типу правового регулювання стосовно конкретних видів суспільних відносин. В юридичній літературі підкреслювалася важливість прояву регулятивної функції суб'єктивного цивільного права по відношенню до зобов'язаних суб'єктів. Поведінка зобов'язаних суб'єктів регулюється не тільки об'єктивним правом, а й суб'єктивним, здійснення якого забезпечується нормами об'єктивного права. Коли регулювання здійснюється за допомогою суб'єктивного права, то право вимоги відпо-

відної поведінки від зобов'язаних осіб належить насамперед управомоченій особі. Таким чином суб'єктивне право виступає юридичним засобом забезпечення відповідної поведінки зобов'язаних осіб, яка потрібна уповноваженого суб'єкту, яка визнається обов'язковою нормами об'єктивного права. Суб'єктивне право здійснює регулятивну функцію серед іншого шляхом забезпечення відповідної поведінки зобов'язаних осіб, що обумовлює для управомоченої особи можливість задоволення її інтересів. Охоронна функція суб'єктивного цивільного права полягає для уповноваженого суб'єкта у попередженні несприятливих наслідків та протидії їм. Зміст охоронної функції суб'єктивного цивільного права виявляється у забезпеченні уповноваженому можливості на свій розсуд використовувати різноманітні превентивні та захисні юридичні засоби.

Суб'єктивне цивільне право має своє соціальне призначення. Воно являє собою специфічний ракурс права. Воно може проявлятися в певній сфері соціальних відносин (наприклад, у сфері економіки, культури). Суб'єктивне цивільне право наділяє його носія владою, яка надає можливість усувати втручання у його користування певними благами з боку інших суб'єктів. Суб'єктивне право відображає сферу інтересів його носія та змушує інших суб'єктів дотримуватися певної дистанції. Цим воно надає своєму носію свободу самовизначення (економічного, культурного та іншого) в суспільстві.

Соціальне призначення цивільного права проявляється серед іншого в забезпеченні переведення юридичних можливостей суб'єкта у сферу соціальної реальності. Воно знаходить прояв у забезпеченні задоволення потреб суб'єктів у використанні соціальних благ (цінностей), наслідком чого має бути всебічний розвиток, підвищення її соціальної активності суб'єктів.

Соціальне призначення суб'єктивного цивільного права проявляється також в забезпеченні поєднання особистих і суспільних інтересів. В цьому аспекті воно являє собою юридичне втілення відносин особистості та суспільства.

Суб'єктивне цивільне право виконує свої функції разом з іншими юридичними засобами, зокрема з юридичними обов'язками, цивільно-правовою відповідальністю, правоздатністю, дієздатністю.

Функції суб'єктивного цивільного права мають статичний та динамічний компоненти. Статичний проявляється в підтриманні стійкості його якісних характеристик, які обумовлені відповідністю його

регулятивних можливостей потребам суспільства, що має підтримуватися державою. Динамічний відображає інтенсивність змін відповідних якісних характеристик, структурних елементів та зв'язків за певний період часу у відповідь на потреби соціальної дійсності.

Отже, суб'єктивне цивільне право виконує цілу низку важливих функцій. При цьому функція суб'єктивного цивільного права може бути визначена як вплив суб'єктивного цивільного права в певному напрямку та соціальне призначення суб'єктивного цивільного права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільне право України: Підручник: у 3 кн.. Кн.1. За ред. Є. О. Харитонова, А. І. Дришлюка. Одеса: Юридична література, 2005. 528с.
2. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Реалізація та захист суб'єктивних прав через призму класифікації правовідносин. *Актуальні проблеми політики*. 2002. Вип. 13-14. С. 347-353.
3. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2015. С. 436.
4. Матійко М. В. Інформаційна функція суб'єктивного цивільного права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 41. С. 71-80, С. 73.

Менджул Марія Василівна

*докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри цивільного права та
процесу ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»*

ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРАНСКОРДОННІ РИНКИ ПРАЦІ

Результати аналізу ринків праці та безробіття за період з 1995 по 2000 рік в ЄС показали доволі значну просторову сегментацію ринків праці між країнами-членами вздовж національних кордонів. Прикордонні регіони відіграють вирішальну роль у просторовій динаміці, започаткованій розширенням ЄС, зі вступом 10 нових держав-членів частка прикордонних регіонів у загальній площі ЄС зросла з 22% у ЄС-15 до понад 35% у ЄС-25. Прикордонні регіони зазвичай розглядаються як маргінальні простори, що знаходяться в не вигідному становищі через їх периферійне розташування та розділені ринко-